

DE PREDIKING DER VERZOENING

Referaat gehouden op de Jaarvergadering van de Gereformeerde Bond te Utrecht op 15 april 1959 door:

Ds. **G. BOER** Ned. Herv. Predikant te Lunteren

UITGAVE: ADM. „DE WAARHEIDSVRIEND” – MAASSLUIS

In het formulier om de dienaren des Woords te bevestigen staat, dat het ambt der herders of dienaren des Woords is, dat zij des Heeren Woord, door de Schriften der profeten en apostelen geopenbaard, grondig en oprecht aan hun volk zullen voordragen, en het toeëigenen, zo in het gemeen als in het bijzonder, tot nuttigheid der toehoorders, door onderwijzing, vermaning, vertroosting en bestraffing, naar eens iegelijks behoefte, verkondigende de bekering tot God, en de verzoening met Hem door het geloof in Jezus Christus, en wederleggende met de Heilige Schrift alle dwalingen en ketterijen, die tegen deze zuivere leer strijden.

Even verder gaat het formulier aldus voort: Op een andere plaats stelt de apostel Paulus zichzelf aan de herders voor tot een voorbeeld, verklarende dat hij, in het openbaar en bij de huizen, geleerd en betuigd heeft de bekering tot God en het geloof in Jezus Christus. Maar inzonderheid hebben wij een zuivere beschrijving van het ambt van een dienaar des Evangelies in de tweede Corinthe brief, waar de apostel aldus spreekt: Al deze dingen zijn uit God, die ons met zichzelf verzoend heeft door Jezus Christus, en ons (namelijk de apostelen en herders) de bediening der verzoening gegeven heeft; want God was in Christus de wereld met zichzelf verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende, en heeft het Woord der verzoening in ons gelegd. Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege, alsof God door ons bade; wij bidden van Christus' wege: Laat U met God verzoenen.

Belangende de wederlegging der onzuivere leer, zegt dezelfde apostel, dat een dienaar aan het Woord Gods moet vasthouden, om de tegensprekers te wederleggen, en de mond te stoppen.

Met deze citaten uit het bevestigingsformulier zijn wij direct in het hart van de zaak, die ons bezighoudt.

Het voordeel van de behandeling van de verzoening, onmiddelijk in het raam van de prediking, is groot. Immers, het gevaar is niet denkbeeldig, dat wij, bij de dogmatische bezinning, in allerhande speculaties verzeild geraken, die in de schrift geen grond hebben en aan de prediking een grote vermagering geven. Daarom hebben wij gekozen voor de behandeling van de pericoop uit 2 Cor. 5, waar de apostel indringend en aangrijpend de bediening der verzoening aan de orde stelt. Vanuit de behandeling van deze pericoop hopen wij de gelegenheid te hebben de verbanden van de verzoening na te speuren, haar plaats in de prediking aan te wijzen en de dwalingen, waaraan onze tijd zo rijk is, af te wijzen.

Na de pericoop over het verbreken van de aardse tabernakel (1-11) krijgt de apostel de rechterstoel van Christus in het gezicht. Daarvoor moeten allen geopenbaard worden. Dat geeft hem aanleiding opnieuw over zijn ambtelijk werk te gaan spreken. Daarover had hij reeds gehandeld in het vierde hoofdstuk. Maar ook de gedachten van het eerste deel van

hoofdstuk 5 neemt hij mee en vervlecht deze tot een aangrijpende pericoop over de verzoening. Daarom begint hij zichzelf en de geadresseerden te stellen voor het aangezicht Gods. Dat betekent hier: voor de rechterstoel van Christus, waarop dus gezeten is de enige Rechter, die schrik verspreidt, die Zijn majesteit ten toon spreidt en de mensen voor zijn gericht doet vrezen.

Dus is voor de prediking der verzoening voor alle dingen nodig, dat de dienaren der verzoening weten, dat zij in de tegenwoordigheid Gods verkeren, van deze dienst rekenschap zullen geven aan Hem, die als Rechter ons als dienaren oordelen zal. Paulus gebruikt de uitdrukking: Wij dan wetende de schrik des Heeren, om de oprechtheid en de zuiverheid van zijn bedoelingen te tonen en tegelijk het gevoel levend te houden, dat wij van alles rekenschap zullen geven voor deze rechterstoel. Christus begint altijd met de mensen te laten vrezen (Luc. 5: 8; 24: 37 enz.). Deze vrees sluit de blijdschap in de dienst der verzoening niet uit, maar in.

Deze schrik geeft aan de prediking de klem, de ernst en de vaart. Hier toont de apostel, dat het aanleiding is om de mensen te bewegen, te overtuigen en te overreden tot het geloof. Tot een van de meest essentiële elementen van de prediking behoort de liefde en geestdrift. Ontbreken die, dan is de prediking droog en koud, hoeveel waars er ook in gezegd kan worden.

Daarom ligt de prediking van de verzoening twee kanten open, nl. naar de kant van de hoorders, met liefde en aandrang bracht en naar de kant van God. Immers zij ligt naar haar meest verborgen beweegredenen voor de Heere open en bloot. Anders gezegd: de mond spreekt geen andere taal voor de mensen dan het hart in het gebed voor God, en het hart is aan de Heere gewijd. Dat betekent niet alleen: mijn prediking ligt voor God en mensen open, maar ook: ik heb het vrijsprekend vonnis uit Gods mond gehoord. Dat heeft zijn vrucht voor de gemeenten. Wat voor God waar is, dient ook voor de gemeente waar te zijn. Immers het getuigenis Gods wordt geopenbaard in de gewetens der leden der gemeente. Paulus mocht verwachten, dat het voor de Corinthiërs onomstotelijk vaststond, dat zijn bediening door allen aanvaard werd. Dat blijkt niet zo te zijn. Dat ligt in dit geval niet aan Paulus, maar aan de gemeente van Corinthe. Ja, Paulus wil met deze woorden zeggen, dat hij bij God als een onschuldige te boek staat, dus mag dit dus bij de Corinthiërs ook wel zo zijn.

Voor ons is van het grootste belang, dat wij in het oordeel Gods eer en meer thuis zijn dan in de beoordeling der mensen en dat met de beoordeling Gods instemt elk en een ieder, die aan de troon Gods meeluistert. Dat de dienst der verzoening ingang heeft in het bewustzijn der gelovigen en de openbaring Gods door de ene Heilige Geest, die de verzoening doet uitdragen, in het hart van de prediker werkt en in het bewustzijn van de hoorders de rechte verbinding werkt. Blijkt het aan het laatste te haperen, dan heeft Paulus de geloofsmoed en de geloofskracht om te zeggen, dat het niet schort bij hem, maar bij hen. Dat wil zeggen: hij heeft geen bijbedoelingen, maar de ene bedoeling: hen het Woord Gods recht te verkondigen.

Dit alles kan uitgelegd worden als een hoogmoedig roemen op zichzelf, maar dat is de bedoeling van de apostel allerminst. Hij wil, dat zij door zijn prediking en de dienst der verzoening roemen zullen en tot dankbaarheid en werken der dankbaarheid bewogen worden, opdat zij op een andere wijze zouden roemen dan degenen, die dat wel met de mond, maar niet met het hart doen. Dat zijn de huichelaars, die met allerlei bijvoegmerken het Evangelie verkondigen. Dat zijn de Judaïsten, die Paulus dienst overal zwart maken. Opnieuw komt hierin tot ons een les. Namelijk, dat de ware dienst der verzoening in de

gemeenten immer van binnenuit bedreigd wordt door mensen, die zichzelf aanprijzen, die kunnen bogen op allerlei voorspraak en aanbevelingsbrieven; mensen, die het Evangelie onder allerlei bijvoegmerken brengen, wier mond een andere taal spreekt dan het hart, huichelaars, die vroeg of laat openbaar komen en de dienst van de geroepen dienaren van Christus immer in de schaduw pogen te stellen. Tegenover de snoeverij van zulke lieden moeten de gemeenten hun dankbaarheid stellen voor de dienst van hun dienaren door uit de vruchten van deze bediening in hun eigen leven God te prijzen en de roemers met de mond, maar niet met het hart, te beschamen en te ontmaskeren.

In geheel het werk van de apostel gaat het om de dienst aan God en de gemeente. Is hij uitzinnig (waarschijnlijk een verwijzing naar de glossolalie en andere bijzondere geestesgaven), hij is het voor God, is hij gewoon, dat wil zeggen rustig, hij is het voor de gemeente.

In het eerste geval: het uitzinnig zijn, is Paulus uit zijn geestelijk evenwicht, buiten zichzelf, maar tot eer van God. In het laatste geval: gematigd van zinnen, dat is gewoon, kalm, dus niet in extatische toestand, spreekt Paulus zo, dat ieder hem begrijpen en volgen kan. Ook dat heeft een doel, namelijk het heil der gemeente. Wij hebben waarschijnlijk in het, uitzinnig en gematigd van zinnen zijn” met twee zijden van het werk van Paulus te doen, waardoor zijn prediking en optreden gekenmerkt is. Deze beiden blijken aangevochten te zijn. Immers in het eerste geval vond men Paulus te hoogmoedig, in het tweede geval vond men hem te weinig eisend. Maar Paulus maakt hen duidelijk, dat hij in beide gevallen alleen de eer van God en het heil van de gemeente op het oog heeft.

Al is de lijn naar de prediking van onze tijd hier zeer moeilijk, omdat deze bijzondere geestesgaven niet meer onder ons zijn (de oorzaak hiervan kan in deze behandeling in het midden gelaten worden), toch valt hieruit te leren, dat in de meest verheven gemeenschap met God en de uitstraling daarvan naar buiten, de prediker alleen heeft te bedoelen de eer van God. In de gewone voortgang van de prediking van het Woord heeft hij zich te schikken naar de toestand van de gemeente en hun heil — wat ze overigens ook begeren — op het oog te hebben.

Een nieuwe drijfveer tot de prediking wordt genoemd in vers 14. Want de liefde van Christus dringt ons. Behalve de tegenwoordiging in het geding. Christus stierf voor de zonde. In Hem stierf de zonde. Zij die leven, dat zijn zij, in wie die liefde van Christus zich werkzaam betoont, leven nu voor Hem. Zij zijn verlost van het leven voor zichzelf. Dat was en schrik des Heeren is daar de liefde van Christus. Zij sluiten elkaar niet uit, maar in. Zij zijn twee zijden van dezelfde zaak. Het is de door Christus betoonde en bewezen liefde. Het is de liefde, die van Hem uitgaat, die Hij betoonde tot in de dood. Hij was er vol van. Hij gaf zich helemaal weg. Hij stierf. Deze liefde betoont Hij aan arme zondaren. Deze liefde is beslaglegend. Is één van de motieven tot de arbeid van de apostelen en zijn medewerkers. Daardoor gedreven roept hij mensen op zich te bekeren. Daarmee is hij geheel bezet. Niet alleen hij, maar allen die met hem werken in het Koninkrijk Gods. Want deze liefde zoekt zichzelf niet, maar is vol van zelfverloochening. Deze liefde van Christus zet zich voort in de door Hem verkoren instrumenten. Immers Christus jaagde na de grootmaking van Gods grote Naam en de zaligheid der gemeente. Die liefde houdt gevangen. Zij doet overgegeven arbeiden. Zij verbindt met een onverbreekbare band aan Christus Zelf. Die liefde wekt wederliefde, doet in de gehoorzaamheid des geloofs uitgaan met het Woord des Evangelies. De meest verstokte zondaar moet wel onder de indruk komen over deze zichzelf wegschenkende

liefde. Dit gaan-in- gehoorzaamheid brengt tot oordelen, dat indien een voor allen gestorven is, zij ook allen gestorven zijn. Een voor allen. Dat zijn allen, die bij Hem behoren. Hier is zeker niet in het geding, dat dit alle mensen hoofd voor hoofd betekent, maar zoals zo vaak bij de apostel zijn allen: de gemeente. Ook daarin is onderscheid; denk maar aan vers 10, maar dat is op het ogenblik niet aan de orde. Hier gaat het over de overweldigende rijkdom: een voor allen, maar dan zijn ook allen gestorven. Want dit een-voor-allen heeft tot gevolg: het gestorven zijn en het dagelijks sterven en het toebehoren aan Christus. Deze liefde is dodend voor de eierzucht en het zoeken van zichzelf. Dan kunnen wij het hebben door de mensen in een hoek gezet te worden. Deze overtuiging van de liefde van Christus geeft kracht aan de vermaning, behoort tot het bewegen tot het geloof.

Immers deze dood van Christus is geschied in de plaats van en ten behoeve van. Hier is de plaatsvervangende en de ver- is een schijnleven, dat de naam van leven niet verdient, maar een leven voor de Satan. Alleen de dood en de opstanding van Christus verlossen van dit schijnleven en brengen een nieuw en eeuwig leven.

Bij dit leven is het niet van belang Christus naar het vlees gekend te hebben of op een vleeselijke wijze zich te laten voorstaan op een kennis van Christus, die de ware kennis niet is. Het gaat niet om een vleeselijk kennen, maar om een kennen naar de Geest. Een Hem zo kennen als Paulus Hem heeft leren kennen, toen Hij hem op de weg naar Damascus verscheen. Een Hem zo kennen, dat drijft tot een Hem uitdragen zoals Paulus deed, toen hij hen terstond Christus verkondigde.

Daarom is alleen hij, die in Christus is, een nieuw schepsel. In Christus zijn betekent: Christus ingelijfd zijn, lid van zijn lichaam zijn en daarom geheel door Hem geregeerd worden, deel hebben aan de vruchten van Zijn werk, de unio mystica beoefenen met Hem en daarom bewust leven tot Zijn eer. Daarmee zijn alle vleeselijke voorrechten afgesneden. Alles wat een mens, ook een prediker, heeft aan kennis, aan geleerdheid en aan gaven buiten de vernieuwing van het hart en het leven om, buiten het in Christus zijn, is van tijdelijke waarde, maar niet van eeuwige waarde. Wie in Christus is, is een nieuw schepsel. Het oude is voorbijgegaan en zie het is alles nieuw geworden. Het is een gebrek van alle tijden — zegt Calvijn — dat men aan een imponerend optreden zich meer gelegen laat liggen dan aan ware heiligheid.

In vers 18 begint de apostel met de geestelijke inventarisatie. Hij gaat samenvatten. Al deze dingen zijn uit God, die ons met Zichzélft verzoend heeft door Jezus Christus. In het Rijk van Christus stamt alles van God. Willen wij Christus toebehoren, dan moeten wij uit God geboren zijn. Deze nieuwe geboorte is geen algemeen menselijke gave. Immers hier is niet van de schepping sprake, maar van de vernieuwing, die God in het bijzonder Zijn uitverkorenen schenkt. Hier werkt God niet als Schepper en Vormer van het heelal, maar als Vernieuwer, die de mens naar Zijn beeld vernieuwt en zich een nieuwe gemeente schept. Nu zegt de apostel iets van God, waardoor de nieuwe schepping zijn achter- en ondergrond ontvangt. Deze daad Gods is primair. Immers God heeft ons met zichzelf verzoend en daarna de dienst der verzoening toevertrouwd.

In het woord verzoenen wordt de daad Gods aangewezen, wat Hij gedaan heeft Verzoenen van de mens uit is eenvoudig uitgesloten Dan wordt gesproken over een verzoend zijn. God en mens staan in de verzoening niet op een lijn. Integendeel, de verzoening gaat volledig en alleen van God uit. In dit woord verzoenen wordt uitgedrukt dat God de verhouding van Zich uit tot de mens verandert en daarmee ook de mens verandert. Dit verzoenen schept een andere verhouding van God uit en is de daad Gods bij uitnemendheid. Daarin vindt de dienst

der verzoening zijn grond. Van een dienst der verzoening kan geen sprake zijn, wanneer daaraan de eenmaal door God aangebrachte verzoening niet voorafging. De dienst der verzoening is niet gelijkwaardig aan de daad der verzoening, die van God uitging. Is er geen verzoening, dan is er ook geen dienst der verzoening. Daarom laat God de daad der verzoening niet door zijn dienaren voltrekken, maar laat deze bedienen. De dienst der verzoening is aan mensen toevertrouwd. Aan de apostel en zijn medewerkers, en — volgens het formulier — aan de herders, die tot deze dienst geroepen zijn geworden. De dienst der verzoening is dus het dienstwerk, dat de verzoening, die God tot stand gebracht heeft, predikt. Een dienaar des Woords is dus wie het Woord predikt.

Het weten van de schrik des Heeren en het gedrongen worden door de liefde van Christus vindt dus hier zijn volle opening, n.l. in de prediking der verzoening.

In de laatste verzen van deze pericoop wordt deze dienst der verzoening nader omschreven. Immers wij kunnen de zin uit vers 18 laten doorlopen en vers 19 als een nadere omschrijving van de voorgaande verzen zien: En ons de bediening der verzoening gegeven heeft, die hierin bestaat: God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende... en heeft het Woord der verzoening in ons gelegd. Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege, alsof God door ons bade: Wij bidden U van Christus' wege: Laat U met God verzoenen! Hier wordt het initiatief tot de verzoening geheel en alleen van God uit gezien. God handelt door Zijn Zoon. Het is God in Christus. Hij mag nooit van de Vader gescheiden worden. Hij en de Vader zijn een. Het initiatief ging uit van God. Zijn liefde was het eerst. Hij, de Beledigde, nam het initiatief Hij gaf Christus. Hij zond Christus. Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Hier worden wij in de prediking gesteld voor de wellen van de ontferming, die uit Gods vaderhart, zijn opgekomen. Hij is door niemand buiten Zichzelf bewogen. Zijn onbegrijpelijke zondaarsliefde deed Hem het initiatief nemen. Hier zijn de innigste bewegingen van Zijn barmhartigheid aan de orde. Hier komt de prediking op uit het welbehagen Gods. Hier mogen wij ons met de apostel uitputten in het prijzen van de grote liefde Gods in het verkiezend voornemen des Vaders en in de zending van Zijn Zoon. Dit verzoenen betreft de wereld, de kosmos.

Dat wil zeggen: deze verzoenende daad heeft kosmische afmetingen.

Deze kosmos is weliswaar niet de wereld, zoals zich onder de inspiratie van de vorst der duisternis tegen God in Christus stelt maar de schepping Gods, zoals deze uit Zijn hand is voorgekomen. Wat God met zichzelf verzoent, zijn niet maar wat losse individuen, maar is een kosmos, een geordend geheel.

Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat is deze kosmos.

De verzoening door Christus omvat hemel en aarde, machten en overheden, tronen en kronen. Deze verzoening is niet bepaald tot het volk Israël, maar strekt zich uit tot alle volkeren, natiën en tongen. Deze verzoening breekt de afrastering om Israël en gaat uit tot alle volkeren der aarde. Deze verzoenende daad zegt niets over alle mensen hoofd voor hoofd, zodat er met de Schrift in de hand nergens sprake is van een alverzoening of een algemene verzoening, waarbij alle mensen — al of niet door eigen beslissing — behouden worden, maar zegt alles over de alles doordringende daad, die de gehele schepping omvat, waarbij de verkoren mensheid een plaats heeft en behoudt en als de mensheid wordt aangemerkt.

Dit woord wereld zegt niets over alle mensen, maar zegt alles over God. Wij zondigen immers in grote verbanden. Altijd is in de zonde het huwelijk, het gezin, de gemeente, de Kerk,

het volk en de wereld betrokken. Vandaar, dat Johannes de Christus aanwijst als het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegdraagt en Johannes de apostel naar Hem verwijst niet alleen als de Verzoener van onze zonden, maar ook van die van de gehele wereld. God verzoent maar niet losse individuen, maar een geordend geheel: de van de Vader gegevenen. Daarom wordt Christus genoemd het Licht der wereld. Door deze verzoeningsdaad heeft God deze kosmos weer teruggewonnen, de strijd aangeboden tegen de god dezer eeuw, deze voorbijgaande wereld voor het vuur en het oordeel bewaard, opdat zij schepping gelouterd en hersteld uit dit oordeel zou tevoorschijn treden. Zo is deze wereld kampplaats tussen God en de Satan. Vanuit de overwinning, waarmee Christus deze wereld overwon, wordt de strijd verder voortgezet. Wij kampen als dienaren der verzoening niet als in de lucht slaande. Wij strijden niet voor een verloren zaak, maar voor een gewonnen zaak. Wij mogen achter de overwinnende Christus de vruchten der verzoening inzamelen. Hier is sprake van de buit van het overwonnen land. Waarom? Omdat God eens en voorgoed een verzoenende daad gesteld heeft in deze wereld door de dood en de opstanding van Christus. Dit gaat gepaard met een adembenemende strijd, waarbij de tegenstand van de Satan en de door hem geïnspireerde boze wereld, die in zijn machtsbereik ligt, wel zinloos is gezien vanuit de overmacht van deze overwinnende Christus, maar daarom niet onwerkelijk. Het is geen intellectualistische toejuicherij zonder met huid en haar bij deze strijd betrokken te zijn. Integendeel, deze verzoenende daad Gods eenmaal geschied, beweegt ook vandaag hemel en aarde, is verweven met de oordelen Gods, heeft tot kern de Christus, die in zijn verborgen regering tevoorschijn treedt, juist dan wanneer alles verloren schijnt.

Wanneer dit waarachtig geloofd wordt, geeft dat aan de prediking wel de laatste ernst, maar geen kramp. Het geeft de zekerheid, dat God in Christus ook vandaag de verzoening kan en wil uitwerken tot in de uithoeken van het bestaan en de krachten van deze tegenwoordige wereld. Want deze daad der verzoening is en blijft verbonden met de kracht Gods.

Deze verzoening — die van God uitgaat — omvat het gehele leven van de Borg. Van de Krib tot het Kruis is zijn leven een en al verzoening. Zowel in het volbrengen van de wil Gods in de gehoorzaamheid als in het dragen van de straf bracht Hij verzoening aan. Daarom is het verzoening door voldoening. Hier zitten wij in een van de brandpunten van de leer der verzoening, vooral in deze tijd. Immers, zo wordt de vraag gesteld, wanneer Gods liefde Christus gaf, waarom moest Hij dan nog voldoen? Is er behalve en buiten de liefde Gods nog een ander motief voor de verzoening? Is het niet een hatelijke voorstelling, dat Christus met Zijn bloed voor onze zonden moest betalen?

De Schrift spreekt niet alleen over de katallage (verzoening van God uit door een nieuwe verhouding te scheppen), maar ook van de hilasmos, het middel, dat de verzoening tot stand brengt, dus het zoenmiddel. Immers dezelfde Schrift, die ons met de grootste nadruk zegt, dat de verzoening van God uitgaat, wijst met alle nadruk op het zoenmiddel door God voorgesteld door het geloof in Zijn bloed. Het blijkt maar al te duidelijk in de Heilige Schrift, dat deze hilasmos, dit zoenmiddel, de zonde wegdoet. Is er nu betrekkelijk grote overeenstemming over het initiatief der verzoening, een eeuwenlange strijd is er ontbrand en gaande over de vraag, hoe deze verzoening tot stand is gekomen Deze strijd woedt tot op vandaag voort ook binnen de wanden van onze eigen Kerk. Door de achtergronden van deze vragen wordt de prediking bepaald. En in deze centrale vraag over het zoenmiddel, over de vraag naar het voorwerp van de verzoening worden de geesten openbaar. De grote vraag is: Wordt God verzoend de mens, respectievelijk de wereld? Parallel aan deze vraag is de vraag

naar de verhouding van de liefde Gods en de toorn Gods. Deze vragen hebben Calvijn diep beziggehouden in zijn strijd tegen Socinus. En het is tot op de dag van vandaag brandend actueel Calvijn bezig te zien in de Heilige Schrift om — zoals hij zegt — deze knoop te ontwarren, Op een zeldzaam evenwichtige wijze is hij diep geestelijk bezig deze vragen op te lossen. Hij maakt opmerkzaam op twee reeksen uitspraken der Heilige Schrift, die elkander op het eerste gezicht schijnen uit te sluiten. Immers naast de uitspraken over de eeuwige liefde Gods komen er in de Schrift ook uitspraken voor over de toorn Gods tegen de zonde dat God een vijand der mensen was, totdat zij door Christus' dood in genade zijn hersteld; dat zij vervloekt waren, totdat hun goddeloosheid door Christus' offer is verzoend; dat zij van God gescheiden waren, totdat zij door Zijn Lichaam in zijn gemeenschap zijn opgenomen. Hoe kunnen — zo roepen de tegenstanders van Calvijn uit — wij in Gods oog vijanden zijn, terwijl Hij ons van eeuwigheid beminde? Hoe scherp Calvijn ook in zijn denken was, hij weigert hier het denken over één lijn. Immers de Schrift leeft ons geen kaarsrecht denken, maar een gebroken denken. Een grote les ook voor onze tijd. Vanuit dit gebroken denken — of misschien beter vanuit dit gekruisigd denken — beziet Calvijn de verzoening vanuit tweeërlei gezichtspunt. Wie van God uit Christus verzoeningswerk beziet, moet altijd Gods liefde als de oorzaak van zijn genade zien, die steeds naar de orde vooraf gaat. God heeft voorzover het Hem aangaat, ons bemind door de wereldschepping en heeft ons om geen andere reden verlost dan omdat Hij liefhad. De oorzaak Gods liefde gaat aan haar gevolg vooraf. Deze liefde is daarom de eerste, omdat zij stamt uit het welbehagen Gods en uit Zijn voornemen, waarmee Hij ons liefhad. Met grote instemming citeert Calvijn hier Augustinus, die zegt, Onbegrijpelijk en onveranderlijk is Gods liefde. Hij begon ons immers niet te beminnen sinds wij door het bloed van Zijn Zoon met Hem verzoend zijn, maar voor de grondlegging der wereld beminde Hij ons, opdat wij met Zijn Eniggeborene ook Zijn zonen zouden zijn, voordat wij ook maar iets waren. Dat wij dus door de dood van Zijn Zoon verzoend zijn, moet niet zo genomen, alsof derhalve de Zoon ons met Hem zou hebben verzoend, opdat Hij nog zou beginnen lief te hebben, die Hij haatte; maar wij zijn verzoend met Hem, die ons reeds beminde, met Wie wij om onze zonden in vijandschap stonden. Of ik dit naar waarheid zeg, moge de apostel getuigen. Hij bewijst, zegt hij, Zijn liefde jegens ons, daar Christus voor ons gestorven is, toen wij nog zondaars waren (Rom. 5: 8). Hij had dus liefde jegens ons, ook toen wij vijandschap tegen Hem oefenden en ongerechtigheid werkten. Zo beminde Hij ons op een wondere en goddelijke wijze, ook toen Hij ons haatte. Hij haatte ons, daar wij geworden waren zodanig, als Hij ons niet had gemaakt en omdat onze ongerechtigheid Zijn werk niet totaal had vernietigd, wist Hij tegelijk in een ieder van ons te haten, wat wij gedaan hadden en lief te hebben, wat Hij gemaakt had.”

Naast bovengenoemde uitspraken vinden wij in de Heilige Schrift een reeks andere uitspraken, die de zaak van ons uit bezien. Dan wordt dit — zo zegt Calvijn — aan ons bevattingsvermogen aangepast, opdat wij des te beter zouden begrijpen, hoe ellendig en rampzalig onze toestand buiten Christus is.

De Geest zegt in de Schrift, dat God de mensen vijandig geweest is, totdat zij door Christus' dood in genade hersteld zijn; dat zij vervloekt waren, totdat hun ongerechtigheid door zijn offerande is verzoend. Ook deze Schriftplaatsen krijgen een volle plaats. Zij moeten in de prediking doorklinken.

Want indien niet met duidelijke woorden gezegd werd, dat de toorn en de wraak Gods en de eeuwige dood op ons gedrukt heeft, zouden wij te minder begrijpen, hoe ellendig wij zouden zijn zonder Gods barmhartigheid, en zouden wij de weldaad van de verlossing te minder waard achten. Om dat ons hart het leven in Gods barmhartigheid niet begerig genoeg kan

aangrijpen of met de passende dankbaarheid kan ontvangen, tenzij het door de vrees voor Gods toorn en de schrik voor de eeuwige dood tevoren getroffen en temeer- geworpen is, worden wij door de heilige leer zo onderricht, opdat wij zouden zien, dat zonder Christus God in zekere zin vijandig tegenover ons staat, en dat zijn hand tot ons verderf gewapend is, en opdat wij zijn goedertierenheid en vaderlijke liefde slechts in Christus zouden omhelzen.

Bij dit alles zijn wij ons van het boze bewust, onze consciëntie veroordeelt ons. Waar zonde is, daar is toorn en eeuwig oordeel. Wij worden door de aanblik van de dood verschrikt, totdat Christus ons met de prijs van zijn bloed bevrijdt. Naar ons bevattingsvermogen begint ons God in Christus te beminnen, wanneer wij Christus aanschouwen. Daarbuiten zijn wij van God vervreemd, een erfgenaam van de toorn, onderworpen aan de eeuwige vloek, uitgesloten van alle hoop op de zaligheid, vreemd aan de zegening Gods, een slaaf van de satan, gevangen onder het juk der zonde, ingewikkeld in een vreselijk verderf. Zo is de situatie bij ons, buiten Christus. Hoeveel zijn wij dan aan Gods barmhartigheid verschuldigd, dat Christus tussentreedt bij de Vader, de straf op Zich genomen en betaald heeft, welke naar Gods rechtvaardig oordeel alle zondaren boven het hoofd hing, dat Hij voor de kwade dingen, die hen bij God gehaat maakten, met zijn bloed voldaan heeft, dat door dit zoenoffer aan God de Vader genoegdoening geschonken is en Hij verzoend is; dat door Christus' tussenkomst Gods toorn gestild is, op dit fundament de vrede Gods met de mensen steunt, door deze band zijn goedertierenheid jegens hen vastgehouden wordt? Dit alle zal ons tot groter dankbaarheid nopen, naarmate dit alles ons levendig voor ogen gesteld wordt.

Uit dit alles blijkt, dat de toorn Gods geen misverstand van de mensen is (Ritschl) maar een levende werkelijkheid.

Weliswaar wijst Calvijn erop, dat deze aanspraken aan onze bevatting zijn aangepast, maar — zo laat hij in een volgende paragraaf erop volgen — dat wil niet zeggen, dat dit vals is. Want God, die de hoogste rechtvaardigheid is, kan de ongerechtigheid, die Hij in ons allen ziet, niet beminnen. Wij hebben dus allen in ons iets, dat Gods toorn waardig is. Daarom zijn wij allen ten aanzien van onze verdorven natuur en het verder daarbij komende slechte leven, in Gods verbolgenheid inderdaad schuldig voor zijn aangezicht en geboren tot de verdoemenis der hel. Maar omdat de Heere wat het zijne is in ons niet verderven wil, vindt Hij nog iets, dat Hij naar zijn goedertierenheid bemint. Want ook al zijn wij door onze overtreding zondaren, blijven wij toch zijn schepselen; ook al hebben wij onszelf de dood berokkend, Hij had ons niettemin tot het leven geschapen.

Dan volgen woorden, die wij allen wel diep in ons hart mogen inprenten: Zo wordt Hij door loutere en onverdiende liefde tot ons opgewekt om ons in liefde aan te nemen. Maar, daar er een voortdurende en onverzoenlijke strijd is tussen rechtvaardigheid en ongerechtigheid, kan Hij ons, zolang wij zondaars blijven, ons niet geheel opnemen. Opdat Hij dus, met wegneming van alle stof tot vijandschap, ons geheel met Zich zou verzoenen, doet Hij, na het voorstellen van de verzoening in de dood van Christus, teniet al het boze, dat in ons is, opdat wij, die tevoren vuil en onrein waren, rechtvaardig en heilig voor Hem zouden verschijnen. Daarom gaat de liefde van God de Vader aan onze verzoening in Christus vooraf. Voorwaar, omdat Hij ons eerst liefhad, verzoent Hij ons daarna met Zichzelf. Maar omdat in ons de ongerechtigheid totdat Christus ons door zijn dood te hulp komt, blijft, die Gods verbolgenheid verdient en voor Hem vervloekt en veroordeeld is, zo hebben wij niet eerder een volle en vaste gemeenschap met God, dan waar Christus ons verenigt.

Indien wij ons dus een verzoend en genegen God beloven, zo moeten wij alleen op Christus onze ogen en harten richten, zoals wij ook metterdaad door Hem alleen verkrijgen, dat ons de zonden niet worden toegerekend, waarvan de toerekening de toorn Gods met zich brengt (Inst. II, 16, 3). Hierbij mag worden opgemerkt, dat in deze citaten een wonderschone verbinding van het voor-onderwerpelijke ligt en de verbinding met Christus het volle accent krijgt.

Socinus, wiens leer in de laatste reeks schriftplaatsen door lopend bestreden wordt, komt fel in verzet, wanneer hij Calvijn hoort zeggen, dat Christus de zaligheid heeft verdiend Christus kwam niet om Gods toorn te stillen, de vloek weg te nemen en de vijandschap op te heffen. Het kruis is er alleen om de bij ons — overigens begrijpelijk vanwege onze boosheid — levende voorstelling, dat God een vertoornd Rechter zou zijn, weg te nemen. God wordt niet verzoend, maar Christus wordt gezonden om ons in zijn kruis de hoogste liefde te prediken. Christus is alleen werktuig der goddelijke liefde, maar geen verdienende oorzaak van onze zaligheid.

Antwoord van Calvijn aan Socinus.

Voor het doorzien van de theorieën over de verzoening, die vandaag in allerlei gewaad tot ons komen, is het van belang het antwoord van Calvijn grondig te bestuderen. Immers hier worden kernen van het nieuw theologisch denken geraakt. Een apart hoofdstuk (Inst. II, 17) is eraan gewijd. Het opschrift luidt: Dat terecht gezegd wordt, dat Christus voor ons de genade Gods en de zaligheid verdiend heeft.

Socinus heeft bezwaar gemaakt tegen het woord verdienen. Welnu, Calvijn geeft hem toe, dat, wanneer er sprake is van Christus' verdienste, het begin daarvan niet in Christus wordt gesteld, maar in het welbehagen en de voorverordining Gods. Uit enkel welbehagen heeft God de Middelaar gesteld, om voor ons de zaligheid te verwerven. Wij moeten er dus — ook in onze spreekwijzen — voor wachten de verdiensten van Christus tegenover de barmhartigheid Gods te plaatsen. Het is toch een algemeen erkende regel, dat dingen, waarvan de ene onder de andere staat, niet met elkaar in strijd zijn. Daarom belet niets, dat de rechtvaardiging van de mens uit Gods loutere barmhartigheid ontstaat en toch tegelijk Christus' verdienste daartussen treedt, die gesteld wordt onder de barmhartigheid Gods. Tegenover onze werken echter wordt volkomen juist gesteld zowel de genadige gunst Gods als de gehoorzaamheid van Christus: ieder van beide in zijn orde. Vooral deze zin: ieder van beide in zijn orde, is in de vraagstukken, die ons bezighouden, onbetaalbaar.

Christus — zo gaat Calvijn voort — kon alleen krachtens Gods welbehagen iets verdienen, maar Hij doet dit, omdat Hij daartoe verordineerd is, dat Hij door zijn offer Gods toorn zou stillen en door zijn gehoorzaamheid onze overtredingen zou uitdelgen. Gods genade gaf dit middel der zaligheid. Daarom wordt de verdienste van Christus terecht, evenals de genade, die dit middel gaf, gesteld tegenover de menselijke gerechtigheden.

God stelde de wijze van de verzoening. Hij had ons onuitsprekelijk lief en was tegelijk vertoornd op ons, totdat Hij in Christus verzoend was. In Joh. 3: 16 wordt de liefde Gods de hoogste oorzaak genoemd, maar het geloof in Christus volgt als tweede en nadere oorzaak. De gerechtigheid verkrijgen wij door het geloof, dat op Hem rust, zodat de materie der zaligheid in Hem gezocht moet worden. Niet wij hebben God eerst liefgehad, maar Hij ons en Hij heeft Christus gezonden tot een verzoening voor onze zonden. Immers opdat niets zijn liefde tot ons in de weg zou staan, heeft God het middel der verzoening gesteld in

Christus. Deze goddelijke liefde, die het middel stelde, is het begin van de rechtvaardigheid. Want daar God de bron van alle gerechtigheid is, is het noodzakelijk, dat de mens, zolang hij zondaar is, Hem heeft tot vijand en rechter. Het begin van de liefde is rechtvaardigheid. Dat is weer een zin om over na te denken en te bewonderen. Immers hier worden liefde en recht niet tegenover elkaar gesteld, maar als in God één voorgesteld. Wij ervaren dat als twee zijden van het goddelijk wezen, maar in God is het een. Zelfs is het begin van deze liefde rechtvaardigheid. Hoe heeft Hij die rechtvaardigheid betoond? Luister naar Paulus: Dien, die geen zonde gedaan had, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden zijn rechtvaardigheid Gods in Hem (2 Cor. 5: 21).

Wij, die van nature kinderen des toorns 'zijn, krijgen dus een onverdiende gerechtigheid door het offer van Christus, om God te behagen (Ef. 2: 3).

Er is dus geen sprake van een tegenstrijdigheid tussen Gods barmhartigheid en Gods gerechtigheid, tussen het offer van Christus, dat Gods 'toorn stilt en de verzoening teweegbrengt en tussen zijn liefde.

Daar komt bij, dat Christus ons door zijn offer genade heeft verworven bij de Vader. Want wij zijn naar het getuigenis van Paulus verzoend en hebben de verzoening verkregen door zijn dood (Rom. 5: 10). Het gevolg van dit gestorte bloed is de niet-toerekening van onze zonden, waaruit volgt dat door deze prijs aan het oordeel Gods is genoeggedaan. Vandaar de oproep: Zie, het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegdraagt. Daarmee stelt Johannes de Doper Christus tegenover alle offeranden der Wet, om te leren, dat in Hem alleen vervuld werd, wat deze voorbeelden hebben aangewezen. Juist van Christus' offerande — als de vervulling van alle oud testamentische offeranden — geldt: Zonder bloedstorting is er geen vergeving (Hebr. 9: 22). De apostel trekt daaruit de conclusie, dat Christus eenmaal verschenen is tot vernietiging van de zonde door zijn offer. De genade Gods, die Christus stelde, wordt teveel verzwakt, tenzij wij aan zijn offer de kracht toeschrijven om te verzoenen, te bevredigen en genoeg te doen. De straf, die ons de vrede aanbrengt, was op Hem en door zijn striemen is ons genezing geworden (Jes. 53 5). Christus is met onze vloek beladen, heeft betaald wat anderen schuldig waren en heeft gerechtigheid voor hen verkregen. Immers, indien Christus voor onze zonden niet had genoeg- gedaan, kon niet gezegd worden, dat Hij God verzoend had door de straf op Zich te nemen, waaraan wij onderworpen waren. Hij heeft onze zonden op het hout gedragen (1 Petr. 2 24). Hij is gestorven om onze zonden, Hij is opgewekt tot onze rechtvaardigmaking (Rom. 4: 25). Hieruit volgt, dat ons niet slechts de zaligheid door Christus geschonken is, maar ook dat de Vader ons nu om Zijnentwil genegen is.

Wanneer wij dit alles pogen te overzien, mogen wij tot op de dag van vandaag Calvijn dankbaar zijn voor deze diepe en klare uiteenzetting tegenover Socinus. Calvijn weigert het mysterie der verzoening alleen te verklaren uit de liefde Gods, maar stelt daaronder de plaatsvervangende Christus als de weg, waarin de liefde Gods ons wordt verklaard. Hij laat de verborgenheid der verzoening naar de Schrift onaangetast. Hij handhaaft zowel de liefde Gods als het offer van Christus aan het kruis gebracht om de toorn Gods te stillen. Hij gaat niet door de knieën voor rechtlijnige redeneringen, die of het heil Gods aeterniseren (dat wil zeggen: het alleen in de eeuwigheid stellen zonder het ontzaglijk gebeuren in de tijd), of het heil historiseren (dat wil zeggen het kruis losmaken van de raad en de wil Gods). Calvijn laat nimmer de gerechtigheid en de heiligheid Gods in de liefde Gods ondergaan, hij laat de toorn Gods niet door de liefde Gods omspoelen en wegspoelen, maar handhaaft deze

beiden op een geestelijk en zeldzaam evenwichtige wijze.

Deze afscherming van het mysterie is niet zijn doel. Hij slaat schennende handen weg om ruimte te verkrijgen voor de aanbidding van de lengte en de breedte en de diepte en de hoogte van de liefde Gods, samen met al de heiligen. Deze aanbidding vindt plaats daar, waar God gezegd heeft: Aldaar zal Ik tot U spreken. Dat is de plaats, waar het alles druipt van het bloed van Christus, enerzijds om de toorn Gods te stillen, anderzijds om het geweten te reinigen van de dode en de boze werken om de levende God te dienen. Dat is een gebeuren op Golgotha en een gebeuren in het hart, waar dit offer door de Heilige Geest in zijn levende tegenwoordigheid wordt gesteld.

Er is in God geen moment strijd tussen Gods barmhartigheid en gerechtigheid. Hij kan Zichzelf niet verloochenen. Hij is en blijft rechtvaardig, wanneer Hij de zonden vergeeft. Hij is alles tegelijk en alles volkomen. Daar is in God geen hiërarchie — niet een boven elkaar stellen van zijn eigenschappen. Hier moet dan ook de strijd inzetten tegen alle bestrijders van deze schriftuurlijke verzoeningsleer en verzoeningswerkelijkheid.

Bestrijding.

Deze leer der verzoening heeft na de Socini aan zware bestrijding blootgestaan. In de overzichten van de dogmenhistorie valt het op, dat telkens de oude argumenten in een nieuw gewaad tevoorschijn komen.

Hoe genuanceerd onderling, bij Bolkestein, Korff, Brouwer en Roscam Abbing vinden wij bezwaren tegen de noties: stillen van de toorn Gods, betalen van de schuld en verdienen van de zaligheid. Van een borgtochtelijk werk van Christus is in de werken van deze theologen geen sprake. Liever gaan sommigen in deze tijd tot aan de rand van het patripassianisme. Onder patripassianisme heeft men steeds verstaan, dat de Vader leed op Golgotha. Deze ketterij is door de Kerk van alle eeuwen steeds afgewezen. Toch is vandaag het zuivere patripassianisme niet zozeer in het geding. Veel meer horen wij nu, dat God zeil in Christus geleden heeft. Dat noemen wij het theopaschitisme. Dan kunnen wij uitdrukkingen lezen als, Het was God zelf, die in Zijn Zoon ons vlees en bloed aannam en in onze nood afdaalde, het was God zelf, die in Zijn Zoon zichzelf solidair met ons lot maakte. God is het subject van de plaatsbekleding. God heeft het conflict tussen Zich en ons tot een oplossing gebracht door het in Zichzelf te dragen. In Christus draagt God alles voor ons”.

Dat wordt wel genoemd de leer van de lijdende God. God leed in Christus. Sommigen, die deze gedachte voorstaan, gevoelen zelf wel, dat zij de grenzen van de openbaring Gods overschrijden en voegen er verklarend aan toe, dat de Vader wel buiten de wereld blijft, maar medelijdt in de Zoon, omdat deze het innigst is van zijn wezen. Deze leer van de lijdende God is uit Engeland ook in ons vaderland geïmporteerd. Men wil zo sterk mogelijk accentueren, dat God niet onbewogen staat tegenover de nood van deze wereld, maar dat Hij daaraan deelneemt. Geen onaandoenlijkheid, maar bewogenheid en deelname aan de nood van deze wereld. Hij is solidair met deze wereld, neemt zeil de schuld op Zich, geeft Zichzelf prijs in goddelijke zelfverloochening. Roscam Abbing wijst er op, dat God het oordeel over de zondaar richt op Zichzelf. God handhaaft Zich zo, dat Hij Zichzelf prijsgeeft. Er is een strijd in Gods hart, waarbij de genade in het oordeel zegeviert, omdat God Zichzelf verloochent en dus het oordeel tegen Zichzelf richt en gelding verleent. Loen zegt het nog krasser, God heeft de dood en de verdoemenis voor ons willen dragen; wat God op Zich genomen heeft, kan ons niet meer treffen” (Dr. G. C. Berkouwer: Het werk van Christus, pag. 292 v.).

Ook bij Barth treffen wij analoge gedachtengangen aan. Hij zegt: Gods eigen hart lijdt aan het kruis. God zelf in Jezus Christus lijdt de vloek, waaraan onze existentie vervallen is. Dat houdt in, dat Hij, deze Andere, zijn existentie voor ons geofferd heeft. God heeft, zonder op te houden God te zijn, Zich in Jezus Christus begeven in de uiterste aanvechting. Het valt op, dat men in de nieuwere theologie, zich soms distantieert van Ritschl, die de toorn Gods een misverstand van onze zijde noemde. Men wil van de toorn Gods spreken, maar deze toorn wordt binnen God overwonnen, wordt op God zelf geprojecteerd. Zo wordt de verzoening tot een intertrinitarisch liefdesdrama, dat wil zeggen tot een drama, dat zich afspeelt tussen de drie personen van het goddelijk wezen. Veelal geeft men eerst een karikatuur van de leer der Kerk en heeft dan gemakkelijk spel — naar men meent — om tegenover deze karikatuur de gedachten over de lijdende God gunstig te laten afsteken. Maar men bedenke, dat op deze wijze de eigenschappen Gods niet meer Bijbels doorklinken. De soevereiniteit en de majesteit Gods geraken hier in het duister. Hier worden de drie personen niet ontzien. Immers de Vader is een Andere dan de Zoon, zoals de Zoon een Andere is dan de Vader en de Heilige Geest een Andere is dan de Vader en de Zoon. De eigenheid van de drie personen is hier in het geding. Wij moeten hier recht onderscheiden zonder te scheiden Hier is de plaats van de Middelaar in het geding. Immers God heeft deze Middelaar gesteld en Hem tot zonde gemaakt Daarmede maakt God niet Zichzelf tot zonde! Nergens in de Schrift wordt gezegd, dat God in Christus de schuld op Zich nam. Het is Christus de Middelaar, die de schuld op Zich nam en niemand anders. Deze Middelaar is de gave Gods hij uitnemendheid en is tegelijk de verzoening van onze zonden. Hij stilt de toorn Gods. De toorn Gods blijft niet binnen de wanden van het goddelijk wezen, maar ontlaadt zich in de historie tegen de Middelaar, de Plaatsvervanger, de Borg. Hier gaat het maar niet om de abstracte vraag van tijd en eeuwigheid, maar om de daden Gods in de geschiedenis van Kruis en Opstanding. Daarmee is niet gezegd, dat de liefde Gods door iets buiten God wordt opgewekt, maar dat de liefde Gods Christus stelde, opdat Hij door zijn lijden, sterven en opstanding ons met God zou verzoenen. Daar spreekt God met ons en anders nergens. God geeft het bloed op het altaar. Dat was reeds de tegenwoordigheid Gods in het Oude Testament. Vanaf het verzoendeksel sprak en handelde God met zijn volk, Op dit verzoendeksel was het bloed gesprengd.

Daarom is het ook niet juist te zeggen, dat het bloed van Christus alleen een teken van de liefde Gods is. Dan wordt het kruis alleen een kernprincipe van de liefde Gods en is het element van de toorn Gods volledig uitgeschakeld. Dan dient het kruis alleen als een onthulling van de liefde Gods. Ongetwijfeld is hier een element van waarheid. Wij hebben zorgvuldig te waken, dat wij in de bestrijding van de dwalingen niet schriftuurlijke momenten kwijtraken. Zo is het een element van waarheid, dat de liefde Gods nergens dieper wordt geopenbaard dan aan het kruis. Maar wanneer van bepaalde zijden gezegd wordt, dat het Kruis niet de toorn Gods openbaart, maar alleen kernprincipe van de liefde Gods is, dan is dit een mistekening van de verzoening in de prediking. Immers dan wordt het in de prediking zo voorgesteld, dat deze liefde Gods erop gericht is wederliefde te wekken en dat door deze wederliefde de verzoening gerealiseerd wordt. Waarom God de weg van het kruis gesteld heeft, blijft dan wel een groot raadsel.

Zelfs wanneer men toegeeft, dat in het kruis de volle ernst van God met de zonde openbaar komt, trekt men de verzoening scheef, wanneer niet tegelijk wordt opgemerkt de ernst, die God met de zonde maakt in het geheel der Schrift. Dan is men het Oude Testament kwijt en

de goddelijke ernst tegen de zonde, die openbaar kwam in de vloek der wet en de wegneming daarvan in de weg der verzoening. Het is merkwaardig, dat juist in deze beschouwingen de dodelijke ernst met de heiligheid en de gerechtigheid God is verdwenen. De toorn Gods wordt niet meer gevoeld, het gevoel van volstrekke doemwaardigheid niet meer doorleefd. Het zwaartepunt van het bestaan van de mens wordt niet meer gezien aan de andere zijde van het graf, maar aan deze zijde. Juist in beschouwingen, waarin het kruis als het kernprincipe van de liefde Gods en als de uiting van de ernst met de zonde wordt gezien, is de erfzonde geheel uit het gezichtsveld verdwenen. Het in Adam aan de verdoemenis onderworpen, speelt geen rol meer. Harnack heeft eenmaal gezegd, dat het afgrijselijk voorrecht van God volgens de oude satisfactieleer zou zijn: niet zomaar te kunnen vergeven. Hier past ook de uitdrukking van Voltaire: God zal vergeven — het is zijn beroep! Daarom moeten wij bij deze solidaristische verzoeningstheorieën wel zeer op onze hoede zijn. Men ontdoet God van de meest eigenlijke trekken en houdt een God over, die geen gerichtsacte voltrekt, maar een God van louter liefde zou zijn. Het is dan ook te begrijpen, dat in deze omgeving niet meer gesproken wordt van schuld, van eeuwige verdoemenis, vlamme toorn Gods en van de rook der pijniging, die tot in eeuwigheid opgaat. Deze door en door Bijbelse gegevens passen niet in een leer, waarin verklaard wordt, dat God Zich lotsgemeen heeft verklaard met ons en de schuld op zich neemt, zodat Hij deze schuld nooit meer aan ons bezoekt. Het kruis is niet alleen openbaring van de liefde Gods (dat ook: God gaf het zoenmiddel) maar tegelijk van de toorn Gods. Immers de toorn Gods is gekrenkte liefde! Het is niet alleen en niet in de eerste plaats een onthulling of illustratie, maar een gebeuren, een daad Gods in de historie, waardoor de schuld wordt weggenomen. De kern, waarom het gaat, is: Zonder bloedstoting geschiedt er geen vergeving. Wanneer men dit kern- woord uit het Oude Testament — door de apostel in de Hebreeënbrief uitdrukkelijk herhaalt en op het offer van Christus toegepast — verklaart als een insluipsel uit heidense offertheorieën, houdt elk gesprek over de verzoening op, omdat men dan het Woord Gods aantast op een verschrikkelijke wijze.

Het kruis is dus niet in de eerste plaats een illustratie van wat er in het hart Gods is uitgestreden, maar een gebeuren een daad van God, een terechtstellen van de Middelaar. Wie onder het kruis de goddelijke rechtsorde weghaalt, houdt een god over, die wel vergeeft, maar onkwetsbaar is en dus een afgod is. De God en Vader van onze Heere Jezus Christus kan toornen en heeft dit gedaan op een goddelijke wijze op Christus aan het kruis van Golgotha. Het kruis is dus een totstandkomen van de verzoening, waartoe God Zelf het initiatief heeft genomen. Aan het kruis wordt Christus gehecht en door de Vader opgericht als het zoenmiddel.

De scherpste kritiek geeft Dr. O. C. Berkouwer in zijn: Het werk van Christus, pag. 301, wanneer hij dit korte zinnetje neerschrijft, In de subjectieve verzoeningsleer gebeurt niets.” Daarmee is deze leer gekarakteriseerd. Daarom gaat met de aanhang van deze subjectieve verzoeningsleer vaak gepaard een vervluchtigen van de heilsdaden Gods in de historie. Ligt hier ook niet een verklaring van de vraag hoe het mogelijk is, dat velen uit de kring van de Midden-Orthodoxie met de vrijzinnigheid arm in arm gaan? Meer dan ooit moet vandaag de volle nadruk gelegd worden op de waarde en de betekenis van het historisch werk van Christus. Want daardoor alleen worden mensen, die eertijds verre waren, nu nabijgebracht door het bloed van Christus, worden gewetens gereinigd van dode werken om de ware en levende God te dienen, worden klederen wit gewassen door het bloed van Christus. Dit is niet een onthulling, maar een gebeuren, een werkelijkheid, die tot op de dag van vandaag voortgaat. Hier is de werkelijkheid van de toorn en de liefde Gods, die voor ons verstand niet

doorzichtig is te maken, maar die er in zijn eenheid is. De liefde Gods is niet een slappe menselijke liefde, maar een liefde, die het recht vervult en respecteert. Sion zal door recht verlost worden. Hier is een moeten, waarop de Schrift één- en andermaal wijst. Moest de Christus niet al deze dingen lijden en in Zijn heerlijkheid ingaan? Dit moeten wordt van zijn kracht beroofd, wanneer de liefde Gods wordt voorgesteld als een niet te beledigen liefde, één die niet toornen kan.

Het kruis is dus niet alleen en niet in de eerste plaats bekendmaking van de liefde Gods, maar de openbaring van de liefde Gods door de gerichtsacte aan de Zaligmaker. Vandaar dat Calvijn en Augustinus in hun prediking altijd dat heen en weer kenden van de toorn naar de liefde en van de liefde naar de toorn. Zij hebben geweigerd de toorn in de liefde te laten ondergaan of om de toorn door de liefde te laten omspoelen. Verzoening is nooit miskennis, maar erkenning van de rechtsorde.

God heeft het woord der verzoening in ons gelegd

Dat betekent:

God heeft het aan ons toevertrouwd. Dat is niet een aanhangsel, maar een wezenlijk deel van de verzoening. God heeft de prediking van de verzoening en de bediening daarvan in het geheel der verzoening een wezenlijke plaats gegeven. Dat betekent natuurlijk niet, dat de prediking de verzoening verwerft of verdient of daarover beschikt, maar deze bedient. Wij zijn dienaren van deze verzoening. Dat betekent: geen apostolische successie, maar een successie in het Woord, gebonden aan God, aan zijn Woord en aan zijn Heilige Geest. Daarmee is gezegd, dat de prediking aan God hangt. Het woord der verzoening is het woord, dat de verzoening tot inhoud heeft. De taak van de dienaars is dus dat woord te bewaren. Dit bewaren is geen conserveren, maar er een worstelend mee bezig zijn. Dat houdt in naar het woord van Luther: studeren, stof inademen en bloed zweten. Het betekent ook: erin staan. Er helemaal op betrokken zijn, er zelf uit leven, er door overweldigd worden. Want dit woord — hoezeer gegeven in Mozes en de profeten, Christus en de apostelen — overkomt ons telkens opnieuw. Het neemt ons mee naar een plaats, waar wij het soms uitschreeuwen van pijn. Jesaja wist ervan. Hij verstond, dat alles maar niet vanzelf ging. Dat woord der verzoening kan ons geducht bezeren, wanneer wij daarmee in de tegenwoordigheid Gods komen, waar niet alleen de zonde van het volk, dat aan onze zorgen is toevertrouwd, bloot komt, maar ook onze eigen ongerechtigheden. Hier wordt de verzoening, wat het in wezen is: aangeraakt worden met een kool van zijn altaar. Juist in de schroeihitte van de tegenwoordigheid Gods komt de verzoening openbaar als de wegneming van onze ongerechtigheden.

Dit is een wegnemen met een en al verbazing over de heiligheid en de grootheid Gods. Wonderlijk, de aanvankelijk aarzelende Jesaja gaat dan gaarne met het Woord Gods tot het volk. De tegenwoordigheid Gods maakt ons dus gewillig om deze verzoening uit te dragen. Wie bij de mensen over de verzoende en verzoenende God wil preken, moet eerst op Gods spreekuur geweest zijn. Dat is een doorgaande les voor alle dienaren der verzoening. En de ervaring is, dat hoe feller de nood is, des te rijker de ontvouwing is van de verzoening. Wie in deze dienst der verzoening God liever heeft dan zichzelf, zal daarvan zelf de rijkste vruchten wegdragen. Daarmee is tegelijk gezegd, dat wij het hebben af te leren grote cirkels te maken rondom de verzoening. Dat is dus de erkenning, dat er wel een mysterie der verzoening is, maar wij komen er niet in, draaien er omheen. Zoals verwacht

mag worden, doen wij dat op een rechtzinnige wijze, maar wij komen er niet in. Wee ons, wanneer de nood daarvan niet telkens schrijnend gevoeld wordt. Wie in de prediking der verzoening niet in die dienst kan inkomen, voor hem blijft er maar één weg over: naar Hem, die die dienst der verzoening toevertrouwde en wel met de zielsdoorborende aanklacht en de smeking, dat God erbij zij.

Daarbij valt het op, dat de Heere Jezus en de apostelen nimmer cirkels maken in de prediking, maar recht op de man af spreken. Deze cirkels kunnen gemaakt worden in de wensende zin of in de beschrijvende zin. Wanneer wij in de wensende zin blijven steken, komen wij niet toe aan het appèl op de harten en de consciënties van de hoorders. Wanneer wij in het beschrijvende blijven steken zonder de mensen in de tegenwoordigheid Gods te trekken, stompen wij de consciënties van de mensen af. Zo vaak blijven wij steken in wat ik het voorwerk zou willen noemen, het bereiden van de bodem, de toeleidende weg en de kenmerken daarvan. Dat is een zeer ernstige bedreiging van de prediking van de verzoening. Immers dan wordt vaak, zonder dat men dit bedoeld, positie gekozen in de mens en de enige plaats: n.l. vanuit God in Christus de verzoening te preken, verlaten. Maken wij deze grondfout, dan komen wij niet aan de prediking van de volle verzoening toe, ook al doen wij aan het eind nog zulke krampachtige pogingen daartoe. Zie, hoe Paulus dit doet. Hij begint bij God in Christus en komt zo bij zijn lezers en stoot dan door tot het hart. Hij doet het echter niet omgekeerd. Een objectieve prediking, waarin breed gesproken wordt van de liefde Gods in Christus, maar gelicht uit het spanningsveld van de toorn en de liefde en waarin de hoogspanning rondom het kruis wordt gemist, geeft evenmin een oplossing en is ook te rangschikken onder het preken met wijde bogen rondom de verzoening. Want het gaat er juist om, dat Christus voor ogen geschilderd wordt in die levende beweeglijkheid, dat zijn bloed gaat druppen op de schare. Het gaat er juist om, dat de vruchten van zijn dood worden toegeëigend zo in het algemeen als in het bijzonder. Het zal in elke prediking de vraag moeten zijn in het hart van de predikant: Hoe breng ik dit woord tot de harten van de hoorders? Hier geeft geen enkele methode de oplossing, maar alleen de levende tegenwoordigheid Gods in Christus, die door de adem van Zijn Geest het bloed van Christus doet druppen op de verslagen harten tot vergeving der zonden.

Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege, alsof God door ons bode: wij bidden van Christus wege', laat u met God verzoenen.

Wij zijn dus gezanten of ambassadeurs met een lastbrief. Wij vertegenwoordigen de Koning der Kerk en hebben ons strikt aan onze lastbrief te houden. Wij hebben er niets aan toe te doen, maar er ook niets van af te doen. Van Christus' wege betekent: in de plaats van en in opdracht van. Het betekent dus niet: op de plaats van. Wij hebben Hem niet in de weg te staan. Wij hebben als een gezant en als een ambassadeur alleen van Hem, die ons gezonden heeft, te spreken. Hij heeft gezegd: Wie U hoort, die hoort Mij en die Mij hoort, die hoort Mijn Vader, die Mij gezonden heeft. Deze schriftplaats is altijd weer aangrijpend, vooral ook naar zijn keerzijde: Wie U verwerpt, die verwerpt Mij en die Mij verwerpt, die verwerpt Mijn Vader, die Mij gezonden heeft.

Deze hoogspanning is nodig om aan de gemeente goddelijke zekerheid te geven over de dienst der verzoening. De gemeente heeft niets aan onze al of niet welgemeende woorden, maar heeft alles aan Gods woorden. De mensen moeten onbedrieglijke zekerheid hebben over de eerste en de laatste vragen van het leven. Zij moeten er op kunnen sterven. Zij kunnen de volgende week voor de rechterstoel van Christus staan en moeten daar het amen

Gods horen op onze prediking, hetzij tot hun vrijspraak, hetzij tot hun veroordeling. Daarom behoren wij het woord der verzoening met gezag uit te dragen, Een gezant spreekt daarom met gezag, omdat hij met de volmacht van zijn Zender is bekleed. Deze hoogheid is allerm minst een reden voor de dienaar om hovaardig te worden — o verschrikkelijke mogelijkheid — maar om zich erover te verwonderen, dat hij een mens is en blijft, maar een mens van God gezonden.

Hier liggen ook alle mogelijkheden van de pseudo-gezant. Hij geeft er zich wel voor uit, maar hij is het niet. Het is de doorlopende aanklacht van God tegen de valse profeten, dat zij wel spreken in zijn Naam, maar dat Hij ze niet gezonden heeft. Zou dat vandaag niet meer zo zijn? Waaraan is dat te onderkennen? In de eerste plaats heeft Christus immers gezegd: Aan hun vruchten zult gij ze kennen. Deze vruchten zijn in het Woord des Heeren klaar geopenbaard. Immers de Valse profeten spraken uit hun eigen hart. Zij stelden hun eigen woord in de plaats van Gods woord. Zij deden niemand zeer en sneden immers het oordeel uit de prediking. Daardoor waren zij in trek bij het volk, omdat zij ook naar de natuurlijke begeerten van het hart van dit volk spraken. Een pseudogezant houdt zich niet aan zijn lastbrief, maar doet er aan af of toe. Zij zijn zelf verblind en worden op het volk losgelaten als een oordeel Gods over de ondankbaarheid voor de goede woorden Gods. Het onderkennen van de pseudo-gezant begint dus bij het onderzoeken van het Woord Gods, dat hij zegt te bedienen, maar waarvan hij in leer en leven afwijkt.

De inwoners van Berea worden geprezen, omdat zij dagelijks in de Schriften onderzochten of hetgeen van Paulus en Silas gesproken werd, ook inderdaad in de Schriften stond. Daarom hebben wij allen, die het Woord des Heeren recht verkondigen, gedurig te dragen in de voorbode en dagelijks met de dienaren te waken bij dit woord te blijven.

Christus zet dus zijn priesterlijke dienst der verzoening voort in de uitoefening van zijn profetische dienst in de prediking. Hij predikt aldoor. Hij is ermee begonnen aan de Jordaan, is ermee voortgegaan aan het kruis en zet die prediking voort na Pasen en Pinksteren door de dienst van zijn knechten. Met alle aandrang en oprechtheid hebben wij de gemeente duidelijk te maken, dat God Zelf tot hen spreekt, wanneer wij in die bediening der verzoening staan. Velen menen, dat de prediking Gods eigen stem nog niet is en wachten op een stem buiten het Woord en de bediening daarvan om. Zij vergissen zich echter zeer, want — naar het bevestigingsformulier — spreekt God door de prediking met eigen stem hen aan. Dat bedoelt de apostel, wanneer hij zegt: Zo zijn wij dan gezanten van Christus'wege, *alsof God door ons bade*. Dit alsof is er niet om te zeggen: het is maar schijn, maar bedoelt te zeggen: Wij dienaren roepen, echter in werkelijkheid roepen niet wij, maar God Zelf. Dit is een aangrijpende werkelijkheid, die Paulus hier blootlegt. Want hier wordt gesproken over een roepende, vermanende en biddende God. Hier is de neerbuigende liefde Gods wel het diepst: God zelf roept, vermaant en bidt. In dit roepen klinkt de vermaning en het Gebed. De prediking, die Paulus bedoelt is dus totaal iets anders dan een mededeling van een stand van zaken. Hier is alles in beweging, hier is God zelf in beweging. Dan kan een dienaar van de verzoening niet zwijgen. Een rechte dienaar zou eer stikken dan zwijgen. Wanneer vanuit de zwaarte van het werk en de schijnbare onvruchtbaarheid van dit roepen bij Jeremia zich stakingsneigingen voordoen en hij het eerlijk zegt, Ik doe het niet meer, de mensen luisteren toch niet"; wordt ditzelfde woord als een vuur in zijn binnenste en wordt hij tot nieuwe dienst geroepen. Wanneer Elia in zijn moedeloosheid onder de

jeneverboom neerligt en liever sterft dan leeft, is er hetzelfde woord van de roepende God, dat hem weer in dienst stelt. En al mogen wij ons niet vergelijken met deze groten in het Koninkrijk Gods, dezelfde neigingen komen ook vandaag voor. Daarom heeft God ook vandaag hetzelfde woord, dat hij gebruiken kan als een vuur of als een zeer liefelijke vertroosting. De apostel zegt: De nood is mij opgelegd, wee mij, indien ik het Evangelie niet verkondig. Deze nood kan een dienaar voortdrijven totdat hij het weer gewillig doet en daarvoor ook loon ontvangt. Met alle nadruk moeten wij erop wijzen, dat deze prediking niet zijn positie kiest in de mens. Wij worden met het woord der verzoening in de roepende God gezet, die tot de mens komt. Juist in dit roepen van God wordt op een bijbelse wijze ernst gemaakt met de onwil en de onmacht van de mens.

Want deze komen juist openbaar waar God zo indringend roept. Van de onmacht en de onwil van de mens uit ligt er geen weg naar God, maar wel omgekeerd weet God in dat roepen raad met de onwil en de onmacht van de mens. Immers, Hij zegt het niet alleen, Hij doet het ook. Met een zware eed heeft Hij gezworen: Amen, Amen zeg Ik u, de ure komt en is nu, waarin de doden zullen horen de stem van de Zoon van God en die ze gehoord hebben, zullen leven. Het roepende woord is ook het scheppende Woord. Want God is nooit zonder zijn Christus en Christus is er nooit zonder zijn Heilige Geest.

In de prediking is een drieënig God werkzaam. De Heilige Geest is er bij. Hij was er niet alleen bij toen Christus zich door de eeuwige Geest voor God onstraffelijk opofferde in de verwerving van het heil, maar Hij is er ook bij, wanneer het eeuwig verbond en testament der genade in de prediking wordt geopend. Wij mogen hier niet scheiden, wat God bijeen gevoegd heeft. Voor wie Christus de zaligheid verwierf, die past Hij ze ook toe.

In het getuigenis van de prediking is het getuigenis van de Heilige Geest. In dit roepen van God door de prediking, gaat de Geest uit en werkt op de akker van de gemeente. Zoals de Geest Gods bij de morgenstond van de schepping levenwekkend en broedend bezig was, zo is Hij nog in de her-schepping bezig. Zijn bemoeienissen zijn onder andere: alle onschuld ontnemend, verantwoordelijk stellend, wanneer Christus wordt gepredikt. Dat niet alleen. Hij doet meer. Hij stelt op de rechte wijze de dodelijke onmacht en onwil aan de orde en verbrijzelt alle tegenstand, venedert ons onder God, doet God rechtvaardigen in het oordeel, dat over ons gaat in de prediking, en maakt levend. Wonderlijk en onwederstandelijk is het werk van deze Geest door de prediking in een mensenhart. Hij handelt niet met een mens als een stok of een blok, maar heeft het op Zijn Naam, dat Hij van een onwillige een gewillige maakt en dat op een zo zachte en tere wijze, dat wij niet anders willen dan wat God wil. Daarom moeten wij in het licht van deze zichzelf verzoenende God de mens uitschudden, zijn laatste schuilplaatsen bombarderen en hem strafwaardig stellen voor God. Wie daarmee niet de laatste ernst maakt, blijft met de prediking van de verzoening boven de hoofden van de mensen zweven en brengt de dingen niet op hun plaats. De verzoening is geen objectief gegeven, die er wel zal zijn, ook al merk ik er niets van, maar een verzoenende God, die doorstoot tot in de diepste diepten van het hart en ons ogen geeft om de Waarachtige te kennen door het geloof, die ons het orgaan geeft om Zijn stem te horen. Immers Christus zegt: Mijn schapen horen mijn stem. Ik ken de Mijnen en Ik wordt van de Mijnen gekend. Dat is het komen tot Christus en het geloven in Christus. Komen tot Christus en in Hem geloven is in de Heilige Schrift hetzelfde. Dan worden wij ervoor bewaard het geloof een medebepalende plaats te geven in de verzoening. En dat gebeurt heel veel? Wij kunnen de mond vol hebben van het geloof, zonder dat duidelijk

wordt gemaakt, dat dit het geloof in Christus is. De eeuwen door heeft het Remonstrantisme en het Pelagianisme hier op de loer gelegen om de leer van de rechtvaardiging door het geloof alleen te bezoedelen. Hier hebben alle objectivisten veel kwaad gedaan. Met een beroep op het woord van Luther: Wie het gelooft, die heeft het, bleef Christus vaak buiten het gezichtsveld. Daarom mogen wij met een kleine variatie op dit woord van Luther zeggen: Wie in Hem gelooft, die heeft Hem! Het is het geloven in Christus alleen. Niet een geloven van één of ander leerstuk — hoe waar ook op zich zelf — maar een geloven in Christus tot zaligheid. Een biddende, vermanende en roepende God. Voor Hem dienen wij alle aandacht te hebben in de prediking. Naarmate wij aandacht voor Hem hebben geven wij de zondaar ongelijk, die zijn leven buiten Hem zoekt, God laat deze zondaar nooit met rust. Daarom mogen wij hem ook niet met rust laten. Een zondaar buiten Christus vindt in de Bijbel nergens een plaats. Het komt er elke week op aan, dat wij aan Gods zijde staan en de eis en de belofte van geloof en bekering laten horen. Dan gaan wij nodigen.

Welke is die nodiging?

Laat u met God verzoenen.

Deze nodiging luidt dus niet: Gij zijt verzoend, geloof dat! Het moet vandaag uitdrukkelijk gesteld worden, dat dit niet waar is, omdat de Bijbel ons anders leert. Wanneer de prediking der verzoening opgaat in een mededeling van een nieuwe stand van zaken, van een nieuwe situatie, die uitgeroepen moet worden, waarop met geloof of ongeloof kan worden beantwoord, zonder dat dit iets verandert, dan is dat tegen de Schrift.

Wanneer dit zo wordt gesteld (en dat gebeurt), dan is de prediking van karakter veranderd. Dan zijn wij niet meer voor God een goede reuk in degenen, die verloren gaan en in degenen, die behouden worden. Deze wel een reuke des levens ten leven, maar genen een reuke des doods ten dode.

De Schrift leert ons, dat, wie in Hem gelooft, het eeuwige leven heeft, maar evenzeer, dat wie niet in Hem gelooft, reeds geoordeeld is. De toorn Gods blijft op hem. Dat betekent allerminst, dat het geloof een verdienstelijk karakter heeft, maar wel dat het de enige door God bepaalde en gewilde weg is tot de redding.

De nodiging luidt niet: Gij zijt verzoend, maar: Kom tot de Heere Jezus, opdat gij met God verzoend wordt. Letterlijk staat hier: Laat het bij u tot de afgesloten verzoening komen. Gij vraagt: Maar, hoe kan dit nu, God is verzoend en moeten wij ons nu nog met Hem laten verzoenen? Inderdaad. Het één sluit het ander niet uit, maar in. Hier zijn wij aan een zeer belangrijk punt toe in de prediking en de zielszorg. Immers wij kunnen tot aan dit punt door en door Bijbels preken, maar wanneer het toekomt aan deze passage plots de werkingen van de drie personen gaan stremmen uit onkunde of erger. Wij kunnen trinitarisch preken tot aan de toepassing, maar dan plots al deze werkingen van deze drie personen gaan stremmen en de Geest zeer bedroeven.

Immers de Geest laat zich bij de volle doorstoot van de verzoening niet aan de kant zetten, evenmin als de trekking van de Vader verwaarloosd mag worden. Dan bedroeven wij de Heilige Geest en werken verdorrend aan de gemeente. Het is zaak hier met de grootste voorzichtigheid en teerheid werkzaam te zijn. Het is mogelijk dat wij de werkingen van de drieënige God rondom kruis en opstanding bevriezen en stremmen om het dan verder met het pelagiaanse geloofsbegrip te doen. Maar het is ook mogelijk, dat wij stranden in het bevindelijk leven en de mensen laten zitten in hun gestalten en werkzaamheden zonder dat

zij afgestoten worden van zichzelf. Daarmee is bedoeld de prediking, die wel de Bijbelse kenmerken van het geloofsleven tot aan die verzoening tekent, maar toch de mens weer terug laat zakken in zichzelf. Daarom behoort bij de prediking van de verzoening de volle nadruk te vallen op de vereniging in het geloof met Christus. Dit betekent, dat het steunpunt verlegd wordt vanuit de mens in Christus en hij uit de drassige bodem van zijn eigen gevoelens wordt uitgezet buiten zich zelf. Hier komen de Bijbelse noties van de aanneming tot kinderen, van de vrede met God door het bloed van Christus tot hun volle rechten. Daarmee wordt de grondslag gelegd van het leven met God in de volle verzoening en daarmee voor de inwoning van de H. Geest, waarover Christus zo indringend spreekt in de afscheidsgesprekken. Ook Paulus brengt daarmee vele facetten in verband. De verzoening en de prediking daarvan is een voortgaande zaak. Niet alleen omdat aan elk volgend geslacht deze verzoening opnieuw moet worden toegeëigend, maar omdat de gelovigen tot aan hun dood deze prediking deze verzoening nodig hebben en houden. De zonde is er en blijft er als de inwendige kwelling. Deze zonde blijft strafwaardig en verdoemelijk. Hier opent zich een weids perspectief het hogepriesterlijk werk van Christus gedurig aan de orde te stellen en de voortdurende verzoening met God in de dagelijkse stilling van de toorn Gods te prediken. Daarbij zal de aandacht van de dienaar dienen te gaan of en waar dit woord der verzoening vruchten draagt. Daar is vaak zijn speciale zorg nodig om alle vergroeiingen te voorkomen. Hier komt het pastoraat in het gezichtsveld, waaraan veel aandacht dient geschonken te worden. Immers het pastoraat is het verlengstuk van de prediking.

Tenslotte doet deze dienst der verzoening uitzien naar de volle genieting der verzoening door de vrijspraak in het jongste gericht. Origenes moge een heilsuniversalisme verdedigd hebben uit Gods algemene mensenliefde, Barth moge een heilsuniversalisme preken, waarbij er maar Eén verworpen is, dat is Christus, en Brunner moge zeggen, dat het allen geldt, in zoverre zij geloven, de werkelijkheid is, dat wij niet alleen een gericht achter ons hebben, maar ook voor ons.

Wij gaan naar de rechterstoel van Christus. Daar zal alleen waarde hebben het geloof, dat de H. Geest door middel van de prediking in onze harten heeft gewerkt en dat Christus en al Zijn weldaden omhelst. Daarom blijft het, "Laat u met God verzoenen", ingeklemd staan tussen: God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende en: Dien, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.